

Lorna Byrne – tämän ajan naismystikon kulttuurinen pääoma ja legitimaatio

Elisa Mikkola
Helsingin yliopisto

Suomalaisen uskonnollisen maiseman muutos 2000-luvulla on avannut mahdollisuuksia uusille uskonnollisuuden ja uushenkisyyden muodoille kuten enkeliuskolle. Artikkelini tarkastelee sitä, miten uushenkisyyden kentällä, enkeliuskossa, luodaan kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Esimerkkinä käytän irlantilaista mystikkoa Lorna Byrneä, joka on pitänyt useita puhetilaisuuksia Suomessa. Tarkastelen sitä, miten Byrnen kulttuurinen pääoma on muotoutunut, miten hän on luonut uskottavuutta ja legitimoinut asemansa niin uskonnon kuin uushenkisyyden kentillä. Lähteinä käytän Byrnen kirjoja, internetsivuja ja häntä käsitteleviä lehtiartikkeleita, hänen tilaisuuksiensa kenttäpäiväkirjoja ja tilaisuuksissa vuosina 2011 ja 2015 tehtyjä kyselyjä. Tarkastelen legitimitietin rakentumista kentän ja pääoman käsitteiden kautta.

Tutkimukseni osoittaa, että Byrnen uran kehittymiseen ovat vaikuttaneet hänen dysleksiansa, joka tekee hänen tarinastaan uskottavamman ja samaistuttavamman, hänen myönteinen, ketään syyllistämätön sanomansa sekä yhteisen lumon jakaminen, jonka Byrnen enkelikuvaukset luovat tilaisuuksien osallistujille. Nykyajassa on kysyntää kristillistä ja uushenkistä yhdistävälle henkilölle, jonka sanoma on brändätty uushenkisyyden kentälle sopivaksi.

Johdanto

Osallistujat ovat täälläkin [Jyväskylällä] suurelta osin naisia, ihmiset tulevat usein pareittain tai pienissä ryhmissä. Muutama perhekin paikalla lasten kanssa. Miehet näyttävät olevan naisseurassa, pari tulee yksinäänkin. Ihmiset ovat pääosin keski-ikäisiä, jonkin verran nuoria mukana. Viimeisimpänä tulleet menevät parvelle, sillä sali on aivan täynnä. Lisäpenkeillä muutama tyhjä paikka. Ihmiset ovat arkisesti pukeutuneita, osalla takit mukana. Salin piti avautua kello 17:00, mutta ensimmäiset innokkaat haluavat mennä sisälle jo puolelta. He varaavat paikat aivan edestä. Sali täyttyy nopeasti, ei tyhjiä paikkoja missään. Myöhemmin tulleet valittavat, että haluaisivat istua lähempänä. Niinpä. (Kenttäpäiväkirja 22.11.2017)

Artikkelissa tarkastelen sitä, miten uushenkisyyden kentällä, enkeliuskossa, luodaan kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Esimerkkinä käytän irlantilaista mystikkoa ja enkelinäkijää Lorna Byrneä, joka on vierailut Suomessa viisi kertaa pitäen puhetilaisuuksia ja vierailen kirjakau-poissa. Tässä artikkelissa analysoin erityisesti Byrnen kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman kehittymistä ja legitimointia uskonnon ja uushenkisyyden kentillä pääpainon ollessa Suomessa.

Kiinnostavaa on, miten Suomessa, maailman onnellisimmassa maassa, enkelitilaisuudet kokoavat satoja naisia kuuntelemaan pientä hiljaisella äänellä puhuvaa naista, joka väittää näkevänsä enkeleitä

Artikkelissa hahmottelen sitä, kuinka uushenkisyyden kentän palveluntarjoaja rakentaa uskottavuuttaan, mitkä ovat ne konkreettiset käytännöt, joita siinä hyödynnetään. Tutkimuksen kohteena on Byrnen imago, brändi, joka näyttää osaksi rakentuneen Byrnen henkilöhistoriasta ja osaksi olevan tietoisesti tuotettua. Uskonnollista brändäystä tutkinut Mara Einstein (2011, 332) toteaa brändäämisen muuttavan hyödykkeen nimityksi tuotteeksi, jonka kuluttaja helposti muistaa ja joka tuottaa tiettyjä mielleyhtymiä. Symbolien, kielen ja mytologian avulla brändäys pyrkii lisäämään kuluttajien tietoisuutta, muuttamaan heidän käsityksiään tai lisäämään myyntiä.

Jere Kyyröä (2019, 29) seuraten määrittelen legitimitietin ”laajasti henkilön, instituution tai asian, kuten taideteoksen, tunnustetuksi ja hyväksytyksi asemaksi”. Legitimiteetti syntyy vuorovaikutuksessa sitä myöntävien ja sitä tarvitsevien tahojen välillä. Legitimiteetti tai sen puute määrittelee toimijoiden asemaa ja mahdollisuuksia eri kentillä.

Maallistuminen, yksilöllistyminen mediatisaatio ja monikulttuurisuuden lisääntyminen kuvastavat suomalaisessa uskonnollista maisemaa 2000-luvulla. Perinteiseen institutionaaliseen uskontoon sitoutuminen on muuttunut ohuemmaksi kirkon jäsenyyden, toiminnan ja opin suhteen (Hytönen et al. 2014). Uskonnon ja uskonnollisten organisaatioiden heiketessä institutionaalisen uskonnon merkitys yksilölle vähenee, ja samalla aukeaa tila uusille uskonnollisuuden ja uushenkisyyden muodoille, jotka yhdistävät monenlaisia perinteitä. Yhä suuremmalle osalle ihmisistä perinteiset uskonnolliset instituutiot eivät tuota uskonnollisia, henkisiä tai eksistentiaalisia merkityksiä ja tulkintoja (Moberg & Granholm 2012, 105).

Yksilöllisyyden, vapaaehtoisuuden, valikoivuuden ja palvelujen käyttämisen kautta individualistinen henkisyys on tullut osaksi nykyistä kulutuskulttuuria, ja samalla henkisyys on muotoutunut osaksi kauppatavaraksi (Gauthier & Martikainen 2013). Kuluttaminen tarjoaa uskonnon tavoin kokemuksen yhteisöstä ja liittää ihmiset tiettyyn jaettujen uskomusten ja arvojen järjestykseen (Kurenlahti & Salonen 2018, 14). Samalla media vaikuttaa ja muuttaa uskontoa usealla tasolla: uskonnollisten instituutioiden auktoriteetti, uskonnollisten kertomusten symbolinen sisältö ja usko ja uskonnolliset käytännöt muuttuvat (Hjarvard 2013, 80).

Muuttuva uskonnollinen maisema ja uushenkisyys tarjoavat erityisesti naisille mahdollisuuksia koota omista tarpeista ja odotuksista itselle sopivia henkisyyden muotoja. Heille avautuu uusia toimijapositioneja, joita heillä ei ole perinteisen institutionaalisen uskonnon kentällä. (Woodhead 2007.) Parantamiseen ja holistiseen hyvinvointiin liittyvät uudet ammatit antavat naisille tilaisuuden tarjota vaihtoehtoisia fyysisiä ja emotionaalisia palveluja (lähinnä) naisille ja rakentaa omaa identiteettiään tavalla, joka ei ole aiemmin ollut mahdollista. Holistiset käytännöt saattavat myös syrjäyttää perinteisen jumalan tai lääketieteen auktoriteettina. (Woodhead 2008; Sointu ja Woodhead 2008.) Uushenkisen tuotannon organisointi ja tuotantoon liittyvien positiot ovat mielenkiintoinen tutkimuskohde, sillä uushenkisyyteen liittyvän materiaalin ja palvelujen tuottamiseen liittyvää tutkimusta on tehty vähän, sillä huomio on kiintynyt enemmän palvelujen käyttämiseen ja käyttäjiin (Davies & Freathy 2014). Lorna Byrne enkelinäköjään ja kirjailijana on esimerkki palveluista, joita naiset tarjoavat naisille.

Artikkeli alkaa katsauksella aikaisempaan enkelitutkimukseen, jonka jälkeen siirryn käsittelemään tutkimusaineistoja, niiden analyysimenetelmiä sekä työni teoreettista viitekehystä, johon liittyy myös pohdinta uskonnon ja uushenkisyyden kentistä. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen tulokset tutkimusaineisto kerrallaan. Lopuksi kokoon yhteen keskeiset tulokset.

Aikaisempi enkelitutkimus

Kansainvälinen enkelitutkimus on monipuolista. Raamattuun pohjautuvaa (Noll 1998) ja enkeleiden historiallista kuvaamista sisältävää (Jones 2010; Rees 2013) tutkimusta on paljon. Viime aikoina enkeleitä on tutkittu osana muuttuvaa uskonnollisuutta esimerkiksi kansanuskona (Draper & Baker 2011; Utriainen 2019) ja kaupallistumisen ja sekularisaation näkökulmasta (Gardella 2007) sekä kuoleman tutkimukseen liittyen (Walter 2011). Norjassa on tutkittu uskonnon ja uushenkisyyden rajan ylittäviä enkeleitä (Gilhus 2012) ja Virossa *Enkelten pesä* -nimisen nettikeskustelupalstan osallistujien enkelikokemuksia (Uibu 2012; 2016).

Suomessa enkeleitä on tutkittu lähinnä kristillisen perinteen kautta enkelitarinoita keräämällä eikä niinkään tieteellisen tutkimuksen lähtökohdista (Seppälä 1995; Miettinen 2012; Rams-tadius 2017). Kirjoissa enkelit näyttäytyvät perinteisinä hahmoina, sanansaattajina, jotka ilmestyvät halutessaan. Terhi Utraisen etnografinen tutkimus on ensimmäinen, jossa lähestytään tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta enkeleitä ja enkelikäytäntöjä osana naisen muutuneita uskonnollisia ja henkisiä käytäntöjä, identiteettiä ja toimijuutta (Utriainen 2013; 2014; 2015; 2017; 2019). *Enkelit Suomessa 2011* -kysely kerättiin FreeFlowFactoryn¹ tuottamassa Lorna Byrnen puhetilaisuudessa taustoittamaan Utraisen tutkimusta.

Enkelit ovat mukana myös muissa tutkimuksissa. *Ihmisen mieli* -tutkimushankkeen saamat kirjeet kertoivat kohtaamisista enkelien kanssa. (Honkasalo et al. 2017.) *Tracking the Therapeutics* -projekti tutki erilaisia terapeutteja menetelmiä, kuten enkeliterapioita, osana arjen selviytymisstrategiota (Salmenniemi et al. 2019). Katriina Hukkosen (2017) tutkimus yrittäjyyden ja New Age -henkisyyden suhteesta käytti aineistona henkiolennoilta (avaruusolennot, mestarit, korkeamman tason oppaat, luonnonhenget ja enkelit) viestejä välittäviä ”kanavia”. Jeena Ranckenin (2017) väitöskirja kartoitti yliluonnollisia kokemuksia, joissa myös suojelusenkelit esiintyivät. Markku Siltalan (2019) väitöskirjatyössä vainajat saattoivat saada enkelin tai Jeesuksen hahmon.

Tutkimuksen painopiste on ollut kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Poikkeuksen muodostaa Kimmo Ketolan ja Jussi Sohlbergin (2011) tekemä Ultra-lehden² lukijakysely, jonka vastaajat katsoivat olevan hyödyllistä etsiä apua ja opastusta enkeleiltä tai henkioppailta. Tämän lisäksi Kirkon tutkimuskeskus tekee evankelis-luterilaisen kirkon nelivuotiskatsausta varten koko väestöä koskevia Gallup Ecclesiastica -kyselyitä, jotka sisältävät myös uushenkisyyttä kattavia kysymyksiä.³

¹ FreeFlowFactoryn internetsivut kuvaavat sen järjestävän moderneja hyvinvointitapahtumia, jotka koskettavat pintaa syvemältä. Tapahtumat tarjoavat syviä kokemuksia, inspiroivia kohtaamisia sekä monipuolista tietoa. FreeFlowFactory.com Luettu 18.10.2018.

² Ultra on avoimesti rajatiedon kysymyksiä ja tutkimusta käsittelevä aikakauslehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1972. <http://www.ultra-lehti.com/esittely.html> Luettu 23.12.2013.

³ Gallup Ecclesiastica on Taloustutkimuksen 23.10.–2.11.2015 Kirkon tutkimuskeskukselle tekemä kysely, johon vastasi 4 275 15–79-vuotiaasta suomalaista (Ketola et al. 2016, 263).

Artikkelissani hyödynnän sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista aineistoa tarkastellessani sitä, miten Lorna Byrne rakentaa legitimizeettään uskonnon ja uushenkisyyden kentillä.

Tutkimuksen toteuttaminen

Työni on monimenetelmällinen ja yhdistää useita erilaisia aineistoja. Kvantitatiivinen osuus kattaa Byrnen tilaisuuksissa vuosina 2011 ja 2015 tehdyt kyselyt. Kirjallisina lähteinä käytän Byrnen kirjoja, internetsivuja ja häntä käsitteleviä suomalaisia lehtiartikkeleja. Etnografisen aineiston muodostavat Byrnen tilaisuuksissa pitämäni kenttäpäiväkirjat. Aineistollisen ja menetelmällisen triangulaation avulla pyrin lisäämään tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-130). Monimenetelmällisyys puolustaa paikkaansa, sillä aineistot tuovat esille eri puolia siitä kokonaisuudesta, jolla Byrne rakentaa uskottavuuttaan ja legitimizeettään.

Tutustuin Lorna Byrneen ensimmäisen kerran vuonna 2011, jolloin olin keräämässä *Enkelit Suomessa 2011* -kyselyä (N263) Utraisen tutkimusta varten. Kyselyssä kartoitettiin osallistujien henkisyttä, uskonnollisuutta, identiteettiä ja enkelikokemuksia sekä tilaisuuteen tulemisen syitä ja sen antia. Tein kyselyaineistosta pro gradu -työni (Mikkola 2014), jonka analyysissa hyödynsin tilastollista analyysia. Vuonna 2015 toistin kyselyn (N189) nähdäkseni, olivatko tilaisuuksiin osallistuvien tausta tai näkemykset muuttuneet. Kyselyaineistot tuovat esille henkisten palvelujen käyttäjän näkökulmaa.

Kirjallisen aineiston muodostavat Byrnen kirjoittamat kuusi kirjaa, hänen internetsivunsa ja hänestä suomalaisissa lehdissä kirjoitetut 28 artikkelia vuosilta 2011-2018. Näiden aineistojen analyysissa hyödynsin sisällönanalyysia, jossa etsin samankaltaisuuksia, eroja, nimeämisiä, teemoja ja tarinoita pelkistämisen, ryhmittelyn ja tiivistämisen kautta (Huberman & Miles 2002; Nelson & Wood Jr. 2011). Byrnen kirjat ja nettisivut kertovat siitä, millaisen kuvan hän itsestään haluaa antaa. Lehtiartikkelit kuvastavat lehdistön näkemystä Byrnestä ja sitä, kuinka hyvin hän pystyy tuomaan esille omaa tarinaansa ja vakuuttamaan toimittajaa kertomastaan. Artikkelit kertovat yleisemmällä tasolla myös siitä, miten enkeliuskoon suhtaudutaan Suomessa.

Aloin kerätä etnografista aineistoa vuonna 2011 kirjoittamalla kenttäpäiväkirjaan huomioita tilaisuuden järjestelyistä ja rakenteesta, Byrnelle esitetyistä kysymyksistä ja hänen vastauksiinsa, tilaisuuden osallistujista ja tunnelmasta (Hammersley & Atkinson 2007). Roolini Byrnen puhetilaisuuksissa oli erilainen eri vuosina (Adler & Adler 1987). Ensimmäisten vuosien passiivisesta osallistuvasta havainnoinnista siirryin vuonna 2015 aktiivisempaan rooliin, tilaisuuden vapaaehtoiseksi. Tämä antoi tietoa tilaisuuksien tuottamisesta ja pääsin henkilökohtaisesti tapaamaan Byrneä. Kenttäpäiväkirjat muuttuivat vuosi vuodelta yksityiskohtaisemmiksi ja sisällöltään pohtivimmiksi. Alun hämmästyksen jälkeen aloin hahmottaa sitä, miksi Byrnen tilaisuudet kiinnostavat suomalaisia naisia ja miten hän luo uskottavuuttaan. Vuonna 2019 osallistuin FreeFlowFactoryn järjestämään rettriittiin Irlannissa yhdessä 18 muun enkelihenkisyydestä kiinnostuneen kanssa. Roolini muuttui jäsenyydeksi ja tutkimusote laajeni autoetnografiaan (Chan et al. 2013).

Tutkimukseni on tapaustutkimus yhden uushenkisyyden kentän toimijan tavasta luoda uskottavuutta ja legitimizeettiä. Artikkelini taustalla oleva aineisto on rajallinen, joten tuloksia ei voi yleistää, mutta ne ovat keskustelunavaus uushenkisen kentän pääomien tarkasteluun.

Teoreettinen viitekehys

Yhteiskunnan kehitys on tuottanut enemmän tai vähemmän autonomisia kenttiä (Bourdieu 1998, 139). Kentän sisäinen toimintalogiikka erottaa sen muista, joten eri kentillä toimiminen edellyttää erilaisia pääomia. Kentät muodostavat sosiaalisen maailman, jossa instituutiot ja toimijat kamppailevat pääomista, kenttien ja niillä käytettävien sääntöjen hallinnasta, symbolisesta vallasta. (Rey 2007, 44-46.) Keskeiset kentillä esiintyvät pääomat ovat taloudellinen (raha ja varallisuus sekä rahaksi vaihdettavissa oleva ominaisuus), kulttuurinen (kulttuurista osaa-mista, kulttuuristen esineiden tuntemusta ja institutionaalisia tunnustuksia) ja sosiaalinen (resurssit ja edut, joita yksilöillä on sosiaalisten suhteiden, organisaatioiden ja verkostojen kautta). Pääoman muodot ovat tiettyyn rajaan saakka vaihdettavissa keskenään (Bourdieu 1986, 243-252.) Pääomat voivat muuttua symboliseksi pääomaksi, joka tarjoaa toimijalle erotautumisen hyödyn. Tämä kuitenkin edellyttää, että yksilöt tai ryhmät tunnistavat ja tunnustavat eron legitimiiksi. (Bourdieu 2013, 91, 93.) Uushenkisyyden kentällä, jossa legitimizeetti ei perustu institutionaaliseen asemaan, erottautuminen on eräs keino luoda uskottavuutta (Hero 2016, 78-79).

Max Weber, jolta Bourdieu on saanut vaikutteita uskontososiologiaansa, jakaa auktoriteetin muotoutumisen, vallan legitimoinnin, kolmeen muotoon: rationaalinen legitimizeetti pohjautuu prosessien laillisuuteen ja yleiseen hyväksyntään, traditionaalinen legitimizeetti perinteisiin ja historiaan ja karismaattinen legitimizeetti karismaattisen henkilön kykyyn saada muut uskomaan häneen (Weber 1947, 328-329; 1968, 46-47). Karisma edellyttää ihmiseltä tiettyjä ominaisuuksia, joiden perusteella hän eroaa muista. Hänet nähdään henkilönä, jolla on ylikuonnollisia tai erityisiä voimia tai ominaisuuksia, joita pidetään jumalallisia ja joita ei tavallisilla ihmisillä ole (Weber 1968, 48). Weberille karisma on yksilön ominaisuus, mutta Bourdieu (1991, 35) vastustaa tätä näkemystä ja toteaa, että karismassa ei ole kyse erityisestä persoonallisuudesta vaan erityisistä tilanteista, jotka ovat otollisia sen esiintymiselle.

Bourdieu katsoo uskonnon antavan ihmisten elämälle merkitystä – olipa se kuinka pettävä tai harhaanjohtava hyvänsä (Rey 2018, 300-301). Uskonto, muiden merkitysjärjestelmien tavoin, uusintaa ja legitimoii valtaa ja hierarkkisia järjestelmiä, ja lupaus tuonpuoleisesta peittää luokkien välistä eriarvoisuutta. Uskonnon kentän syntyessä muodostui jako uskonnollisiin spesialisteihin ja maallikoihin. Spezialisteilla on uskonnollista pääomaa, symbolisen vallan monopoli ja valta hallita ja jakaa pelastushyödykkeitä. Maallikoilla on puolestaan uskonnollisen toiminnan ja kokemusten käytännön hallintaa. (Bourdieu 1991, 10, 31.) Uskonnollinen legitimizeetti on sidoksissa aikansa uskonnollisiin valtasuhteisiin (Bourdieu 1987, 127). Sekularisaation myötä uskonnollisen kentän yhteys poliittisen vallan kenttään on haurastumassa, ja tässä tilanteessa uushenkisyys voi muodostaa uhan institutionaalisen uskonnon kentälle.

Myös pelastushyödykkeen käsite on peräisin Weberiltä. Uskonnot tarjoavat erilaisia merkityksiä tuottavia, tavoiteltavia pelastushyödykkeitä, joita voidaan aktiivisesti tavoitella tai passiivisesti vastaanottaa yksilöllisesti tai ryhmässä. Pelastushyödykkeet eivät ole vain transsendenteja vaan myös maallisia kuten terveys, pitkä elämä tai varallisuus. (Burger 2006, 82-92.)

Kulttuurisen pääoman tavoin uskonnollinen pääoma jakautuu ruumiilliseen (asema, tieto, kyvyt, maku, oppiarvot), objektivoituneeseen (materiaaliset ja symboliset hyödykkeet ja niiden oikeanlainen kuluttaminen) ja institutionaaliseen (kirkon valta määrittellä legitimit uskonnon muodot ja uskonnolliset hyödykkeet) muotoon (Bourdieu 1986, 244-248). Bourdieun kiinnostus uskontoa kohtaan liittyi lähinnä institutionaaliseen muotoon, ja häntä onkin kritisoitu siitä,

että hän jättää huomioimatta ihmisten toimijuuden, jossa luodaan merkityksiä ja käytäntöjä, jotka ovat suhteellisen riippumattomia kirkon virallisista kannoista (Dillon 2001, 412). Bourdieun käsitteet soveltuvat mielestäni kuitenkin hahmottamaan uushenkisyyttä, jossa uskonnollinen toiminta saa uusia muotoja ja kokemuksellisuus on tärkeässä osassa.

Seurakunta tuo enkelit katukuvaan joulunajaksi⁴

Suomalaiset ovat maltillisia ja harvakseltaan osallistuvia kirkon jäseniä ja suurimmalle osalle kirkossa käynti rajoittuu kirkollisiin tapahtumiin kuten häihin, ristiäisiin, hautajaisiin ja juhlapyyhiin. Tämän tyyppinen uskonnollisuus vähenee eurooppalaisessa kontekstissa nopeimmin. (Ketola 2011, 23.) Myös *Enkelit Suomessa* -kyselyjen vastaajat, hyvin koulutetut, keski-ikäiset ja keskiluokkaiset naiset, ovat siirtymässä pois institutionaalisen uskonnon piiristä. He eivät välttämättä luovu jäsenyydestään, mutta etsivät henkisyiteensä uusia piirteitä uushenkisyyden kentältä.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nelivuotiskatsausta 2012-2015 varten tehty Gallup Ecclesiastica -kysely kertoo suomalaisten uskovan enemmän enkeleihin (47 %) kuin saatanaan (34 %) tai kristinuskon opettamaan Jumalaan (33 %) (Ketola 2016, 62, 65). Vuoden 2007 Kirkkomonitor-kyselyssä 46 prosenttia suomalaista uskoi vakaasti tai piti todennäköisenä, että enkeleitä oli olemassa. Kaikissa ikäryhmissä naiset uskoivat lähes kaksi kertaa miehiä enemmän enkeleihin. (Kirkkomonitor 2007.) Enkeliusko on pysynyt samalla tasolla eri vuosikymmeninä.

Tätä taustaa vasten on kiintoisaa, että evankelis-luterilaisen kirkon (Kuula 2011; Riekkinen 2014; Pallaste 2018) kuten myös herätysliikkeiden (Lehtinen 2014) edustajien suhtautuminen enkeleihin ja erityisesti enkeliuskon uushenkisiin piirteisiin on sangen torjuva. Enkelien on pyytävä roolissaan sanansaattajina, joiden ylhäältä tulevat viestit otetaan passiivisesti vastaan ja jotka sopivat osaksi joulunajan tapahtumakampanjan mainontaa. Samalla arvotetaan kielteisesti uushenkisiä enkelikäsityksiä, jotka *Enkelit Suomessa* -kyselyjen mukaan kutsuvat myös kirkon naisjäseniä. Evankelis-luterilaisen kirkon henkilöstöstä yli 70 % oli naisia vuonna 2019 (<https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa/henkilosto#9c3af979>), mutta heidän enkelinäkemysensä eivät ole päässeet esille mediassa.

Uushenkinen enkeliusko erilaisine uskomuksineen ja käytänteineen ei näyttäydä legitiiminä uskonnon kentällä. Enkelimäärittelyssä kirkko pyrkii käyttämään institutionaalista valtaansa määrittääkseen oikean ja legitiimin uskon rajat. Uskonnollisen kentän reunat ovat kuitenkin hapertumassa, ja uudet uskonnolliset liikkeet ja uushenkisyys haastavat institutionaalisen uskonnon kenttää.

Uushenkisyyden kenttä

Uskontoon liittyvät kulttuuriset käytännöt tuovat esille ja uusintavat yhteiskunnan rakenteita. Niiden muutos uushenkisyyden kentällä vaikuttaa välillisesti myös institutionaalisen uskonnon kenttään. Paul Heelaksen ja Linda Woodheadin (2005, 5-6) tunnetussa määrittelyssä uushenkisyys nähdään henkisenä vallankumouksena, subjektiivisena muutoksena, jossa painottuvat yksilöllisen polun etsintä ja uskonnollisen totuuden tarkastelu omien kokemusten pohjalta sekä riippumattomuus perinteisistä uskonnollisista yhteisöistä.

---

⁴ Malmin seurakunnan Älä pelkää -kampanjan esite 16.12.2019.

Tässä artikkelissa käytän uushenkisyyden käsitettä kuvaamaan institutionaalisen uskonnon ulkopuolista henkisyyttä, jossa korostuvat yksilöllisyys, kokemuksellisuus, erilaisten perinteiden yhdistäminen ja palvelujen käyttö. Uushenkisyyden käytäntöjä ovat esimerkiksi itämaiset uskonnot, luonnonkansojen ajattelu, ennustaminen, parapsykologia, täydentävät hoitomuodot ja parantaminen sekä erilaiset terapiat, kanavointi ja psykologia (Mikkonen 2001, 184; Ketola 2003, 62-72). Osa uushenkisyyden käytännöistä on valtavirtaistunut. Henkisyys ja kaupallisuus liittyvät yhteen modernissa joogassa (Burger 2006; Puustinen et al. 2013), ja vaihtoehtoterapioiden hyödynnetään työelämän ongelmien ratkaisemisessa (Karjalainen 2018; Salmenniemi et al. 2019).

Uushenkisyyttä harjoitetaan ryhmissä ja verkostoissa, joihin kokoonnutaan kursseilla, viikonlopputapaamisissa tai messuilla, ja sitä kuvataankin usein organisoitumattomaksi ja rakenteeltaan hajanaisiksi (Jespersen 2013, 201). Uushenkisyys ei vaadi osallistujalta pitkää sitoutumista tai ulkoisia merkkejä, vaan se on tapahtumapohjaista kokemusta yhteisöllisyydestä (Gauthier 2014). Voidaan kuitenkin kysyä, eivätkö myös nettisivut, blogit ja tilaisuudet ole modernia yhteisöllisyyttä, nykyajan kyläyhteisöjä ja nuotiotulia?

Uushenkisyyden ja New Age -käsitteiden määrittely ja niiden välinen rajanveto on vaikeaa ja kiistanalaista, ja ne onkin usein mielletty enemmän tai vähemmän identtisiiksi (Sutcliffe & Gilhus 2013; Jespersen 2011). Artikkelissa käytän termiä uushenkisyys, sillä se kuvaa paremmin *Enkelit Suomessa* -kyselyn vastaajia, joista 57 prosenttia kuvasi itseään identiteetiltään henkiseksi ihmiseksi ja alle kaksi prosenttia New Agen kannattajaksi. New Age käsitteenä vaikuttaa olevan vastaajille vieras tai sen koetaan sisältävän kielteisiä mielleyhtymiä.

Kasvava osa nykypäivän henkisyyttä, ja sen myötä myös osa enkeli-ilmiötä, on kaupallisesti tuotettua (Utriainen 2014, 35). Enkeleiden kaupallinen hyödyntäminen on helppoa, sillä ne ovat osa perinteistä kuvamaailmaa, johon voidaan joustavasti liittää uushenkisiä piirteitä. Modernit enkelit ovat turvallisia, auttavaisia ja henkilökohtaisia. ”Käyttäjästävälliset” enkelit ovat helpommin lähestyttävissä ja kaupallistettavissa kuin raamatulliset sanansaattajat tai rankaisevat enkelit. (Gilhus 2012, 240.)

Guy Redden (2011, 650) näkee muutosprosessin uushenkisyyteen tapahtuneen kulutuskulttuurin kautta. Hän väittää uushenkisyyden olevan haaste kulttuuriselle tulkinnalle, ja vaikka sitä on edeltänyt esimerkiksi spiritualismi, niin se on nykymuodoissaan selkeästi erilainen ja moderni: yhtä aikaa liike ja markkinapaikka, materialistinen ja henkinen, yksilöllinen ja taipuvainen kollektiiviseen muutokseen. Boaz Huss (2014, 56) puolestaan esittää, että modernissa henkisyudessa ei ole kyse uskonnon tai sekulaarin ilmenemisestä, vaan kyseessä on kokonaan uusi kulttuurinen kategoria. Lene Kühle (2012, 9) tulkitsee Pierre Bourdieuta siten, että New Agesta voidaan puhua omana kenttäänään. Artikkelissani seuraan Kühlen näkemystä ja tarkastelen uushenkisyyttä omana kenttäänään.

Suomessa tunnettuja uskonnon ja uushenkisen kentän risteyksessä enkeleiden kanssa yhteydessä olevia ja niistä kirjoittava naisia ovat Byrnen lisäksi englantilainen Diana Cooper, yhdysvaltalainen Doreen Virtue⁵ ja kreikkalainen Maria Zawou. Byrne kertoo yhteyden enkeleihin syntyneen lapsuudessa, muilla se on kehittynyt myöhemmin kriisien kautta. Byrnen näkemykset ovat lähinnä kristinuskoa, muut yhdistävät kristilliseen näkemykseen vahvemmin uushenkisiä piirteitä. Keskeistä heidän sanomassaan ovat enkeleiden varaukseton rakkaus ihmisiin

⁵ Virtue sai 7.1.2017 Jeesus-näyn, jonka seurauksena hän ”käveli pois” New Agesta” <http://doreenvirtue.com/2018/08/08/an-update-on-doreens-changes/> Luettu 17.12.2018.

heidän puutteistaan huolimatta ja enkelisuhteen vaatima aktiivisuus, koska enkelit eivät toimi pyytämättä.

Byrnen kirjat ja internetsivut luovat pohjaa suosiolle

Lorna Byrne rakentaa uskottavuutta ja legitimizeettiä omasta vaiheittain kehittyvästä tarinastaan. Byrne syntyi monilapsiseen työläisperheeseen Dublinissa 1953. Hän kertoo yhteyden enkeleihin alkaneen jo ennen puhumaan oppimista. Ympäristö ei kiinnostanut häntä, ja hänellä epäiltiin olevan kehitysvamma. Ylisukupolvinen köyhyys ja henkinen kylmyys varjostivat lapsuutta ja nuoruutta. Byrne kertoo, kuinka enkelit kertoivat jo varhain, että hän joskus kirjoittaisi enkeleitä käsittelevän kirjan. Hän suhtautui asiaan huvittuneesti, sillä dysleksian takia kirjoittaminen oli vaikeaa. Hän aloitti kirjan kirjoittamisen ystäviensä avulla vuonna 2003. Vuonna 2008 kirja *Angels in my Hair* (*Enkeleitä hiuksissani* 2009) julkaistiin Englannissa ja Irlannissa, joissa se sai erittäin hyvän vastaanoton (<https://lornabyrne.com/about-lorna-byrne/>). Ensimmäisen kirjan julkaiseminen 55-vuotiaana oli käännekohta Byrnen uralle. Hän siirtyi paikallisesta globaaliin, kirjoja tuli lisää ja puhetilaisuudet levisivät yhä suuremmille areenoille ulottuen Suomeen, Keski-Eurooppaan, Japaniin ja Yhdysvaltoihin.

Uushenkisyys haastaa institutionaalisen uskonnon oikeuden määritellä pelastushyödykkeet. Byrnen kulttuurisen pääoman keskiössä, hänen pelastushyödykkeensä, ovat enkelit, jotka alati myönteisinä hahmoina auttavat ihmisiä ja joiden apuun voi aina luottaa. Enkelit auttavat tämän hetken arjen ongelmassa, eikä niiden apua tarvitse odottaa tuonpuoleiseen, mutta samalla ne toimivat myös tuonpuoleisessa. Suojelusenkeli liikkuu vaivattomasti taivaan ja maan välillä.

Byrne: ”Sielu on Jumalan säde, jonka Jumala antaa lapsen syntyessä. Ihminen saa sielun ja suojelusenkelin siittämisen hetkellä. Lapsi, sielu ja suojelusenkeli yhdistyvät taivaassa. Enkelit tuovat lapsen sieluineen maailmaan ja vievät sielun takaisin taivaaseen kuoleman hetkellä.” (Kenttäpäiväkirja 5.6.2019)

Otava, Suomen suurin kirjankustannusalan toimija (<https://otavakonserni.fi/>), on nopeasti suomentanut ja julkaissut Byrnen kuusi kirjaa⁶ tietokirjallisuutena. Byrnen kirjat olivat myyneet vuoteen 2017 mennessä yli 150 000 kappaletta (Horisontti: 21.11.2017), mikä on tietokirjoille Suomessa huomattava määrä. Otavan toimiminen Byrnen kirjojen julkaisijana antaa niille suurempaa luotettavuutta kuin pienempi kustantamo olisi pystynyt antamaan. Byrnen kirjat ovat tuoneet hänet suomalaisten tietoisuuteen, ja ne ovat saaneet hyvin julkisuutta eri medioissa.

Enkeleitä hiuksissani -kirja kertoo Byrnen lapsuudesta ja avioliitosta. Avioliiton aikana Byrne kävi miehensä kanssa rukouspiirissä, jossa hänen osallistumisensa oli aluksi passiivista, mutta muuttui vähitellen näkemiseksi ja välittäjänä toimimiseksi. Byrnen maine levisi vähitellen lähipiiriin ulkopuolelle, ja ihmiset lähestyivät häntä entistä enemmän. (Byrne 2009, 159-163, 190-194.) Hänen kulttuurinen ja sosiaalinen pääomansa kasvoivat toimintapiirin laajetessa.

---

⁶ *Enkeleitä hiuksissani* 2009 (*Angels in my Hair* 2009), *Portaat taivaaseen* 2011 (*Stairways to Heaven* 2010), *Toivon viesti enkeleiltä* 2012 (*A Message of Hope from the Angels* 2012), *Taivaallinen rakkaus* 2014 (*Love from Heaven* 2014), *Enkelten kosketus* 2017 (*Angels at my Fingertips* 2017) ja *Rukouksia sydäimestä* 2019 (*Prayers from the Heart* 2019).

Uskonnon kentällä Byrne on maallikko, joka luo legitimaation omasta tarinastaan, jossa enkelit auttavat vaikeuksissa ja jopa kirjoittamaan kirjat huolimatta lukihäiriöstä. Vaikka Byrnen uskonnollinen pääoma on rajallista katolisen kirkon näkökulmasta, hän kertoo, kuinka katoliset seurakunnat pyytävät häntä puhumaan tilaisuuksissaan saadakseen salit täyteen (Ahlfors 2015; Kiistala 2018). Joten ainakin jollain tasolla katolinen kirkko hyväksyy ja hyödyntää Byrnea.

Enkeleitä hiuksissani, Portaat taivaaseen ja *Enkelten kosketus* ovat omaelämäkerrallisia. Byrne (2010, 47-51) kertoo käyneensä taivaassa ja tavanneensa Jumalan, joten hänellä on erityistä tietoa, joka ei ole kaikkien saatavilla. Hän luo uskottavuuttaan ja legitimizeettiään näistä henkilökohtaisista yhteyksistä ”korkeampiin voimiin” (Lewis 2003, 13). *Toivon viesti enkeleiltä* on kokoelma, jossa Byrne käsittelee enkelitarinoiden kautta ihmisten hänelle esittämiä kysymyksiä arjen ongelmista. *Taivaallinen rakkaus* käsittelee rakkauden voimaa arjessa ja *Rukouksia sydäimestä* on eri aihealueita käsittelevä rukouskirja.

Byrnen kirjat eivät kerro hänen uskonnollisen näkemyksensä kehityksestä tai tutustumisesta Raamattuun tai muuhun uskonnolliseen kirjallisuuteen. Dysleksian vuoksi lukeminen oli Byrnelle vaikeaa. Käsitys uskonnosta vaikuttaa perustuvan rippikouluun sekä messuissa ja rukouspiireissä käymiseen. Byrnen monipuolinen enkelioppi sisältää perinteisten enkelien, kuten suojelusenkelit ja arkkienkeli Mikael, lisäksi runsaasti muita enkeleitä: Hosus, enkelten kuningatar, puun enkeli, äidinrakkauden enkeli, kansan enkeli, enkelten kuningatar ja työttömät enkelit (Kenttäpäiväkirja 2012; 2017). Byrne luo uskottavuuttaan yhdistämällä perinteisiä kristillisiä enkelikuvauksia kansanuskon ja uushenkisyyden elementteihin (Lewis 2003, 14).

Byrnen tarinaan on helppo samaistua: se sisältää yksinäisyyttä ja vaikean elämän, joihin voi peilata omia ongelmiaan, mutta myös onnellisen lopun enkeleiden ja rukouksen avulla. Byrnen oma henkilöhistoria toimii osaltaan takeena hänen tarinansa uskottavuudelle (Prophet 2016, 42; Hero 2016, 83). Hänen käyttämänsä kieli on selkeää ja sanoma myönteistä, joten se kutsuu lukijoita, jotka voivat samaistua siihen (Bourdieu 1991, 35).

Byrnen kirjat ovat kansainvälistä elämäntaitokirjallisuutta, ja ne näyttävät sopivan suomalaiseseen kontekstiin. Ne heijastavat nykyajan terapeutista eetosta ja ongelmien psykologisointia populaarikulttuurissa ja naistenlehdissä (Madsen 2018). Kirjoilla oli suuri vaikutus Byrnen Suomen puhetilaisuuksien suosioon. Kirjat luovat odotuksia ja ystävien suositus lisää uskottavuutta.

Olen lukenut Lornan kirjat ja halusin nähdä hänet livenä. Muut menevät katsomaan konserttia, minä haluan tavata kirjailijan. Ystävä ehdotti minulle, että mentäisiin katsomaan, oli huomannut mainoksen tilaisuudesta. (542N⁷, palomestari)

Kirjoissa Byrne luo uskottavuutta ja legitimizeettiä omasta tarinastaan, jossa lapsuudessa alkanut suhde enkeleihin auttaa selviämään elämän haasteista. Tarina antaa hänestä myönteisen kuvan ja rakentaa hänestä helposti samaistuttavan hahmon. Se luo myös erityisyyttä, jota tarvitaan erottautumaan muista enkelipalvelujen tuottajista.

---

⁷ Numero ja kirjain viittaavat *Enkelit Suomessa* -kyselyn vastaajan tunnusnumeroon, N=nainen, M=mies.

Ammattimaisesti tuotetut internetsivut

Internetsivut ovat osa Byrnen brändin kehitystä ja laajenemista. Internetsivut aloittavat Byrnen esittelyn kutsumalla häntä maailmankuuluksi henkiseksi opettajaksi, kansainväliseksi bestseller-kirjailijaksi ja hyväntekijäksi. Enkelien näkemisen tuodaan esille vasta myöhemmin (<https://lornabyrne.com/about-lorna-byrne/>). Byrnen uskottavuutta luodaan painottamalla hänen kansainvälistä toimintaansa ja kirjailijauraansa.

Byrnen internetsivut ovat muuttuneet vuosien mittaan ammattimaisemmin tuotetuiksi. Sisältö on laajentunut ja muuttunut interaktiivisemmaksi, lukijat voivat lähettää niiden kautta rukouspyyntöjä Byrnelle ja saavat sähköpostiinsa uutiskirjeen. Sivuille on lisätty linkit Facebookiin, Twitteriin, YouTubeen ja Byrnen blogiin. Internetsivut ovat levinneet Irlannin ulkopuolelle. Joulukuussa 2019 avattiin suomenkieliset Facebook-sivut, joille FreeFlowFactoryn vapaaehtoiset kääntävät englanninkielisiltä sivuilta materiaalia. Internetsivut vahvistavat Byrnen sosiaalista pääomaa, sillä niiden kautta hän voi olla vuorovaikutuksessa seuraajiensa kanssa paikasta ja ajasta riippumatta, ylläpitää heidän kiinnostustaan sekä hänen ja lukijoiden välistä yhteyttä, legitimaatiosidettä (Prophet 2016, 37, 42).

Internet- ja Facebook-sivuilla on paljon kertomuksia ja viestejä eri tapahtumista, jotka muistuttavat toisiaan ja toistavat Byrnen tarinaa. Jean Callahan, Byrnen ensimmäinen agentti, hyödynsi selkeästi työssään kokemustaan monikansallisen Unileverin ja irlantilaisen Wedgewood-posliinin brändäyksestä (Jännari 2012).

Byrnen internetsivut ovat kehittyneet niin nopeasti, että niiden tuottamisen taustalla täytyy olla sähköisen viestinnän ammattilaisia. Sivujen brändäys ja ammattimaisuus auttavat erottautumaan uushenkisyyden kentän tarjonnasta ja luovat samalla uskottavuutta ja legitimizeettia Byrnen toiminnalle sekä vahvistavat hänen myönteistä julkista kuvaansa. Uuden median kehitys on vaikuttanut siihen, että sosiaalinen pääoma muokkautuu uudella tavalla, jossa keskinäinen tunteminen tai tunnistautuminen ei enää edellytä henkilökohtaista tapaamista. Internetsivuilla Byrne tuottaa uudenlaista, uushenkisyyden kentällä toimivaa kulttuurista ja sosiaalista pääomaa.

Byrnestä luodaan myönteistä kuvaa suomalaisissa lehdissä

Suomalaiset sanoma- ja naistenlehdet ovat julkaisseet lukuisia artikkeleita Byrnestä. Byrneen on suhtauduttu suomalaisessa mediassa pääosin myönteisesti, niin lehtiartikkeleissa kuin televisio- ja radiohaastatteluissakin. Sisällöltään artikkelit noudattavat suurelta osin Byrnen kirjojen sisältöjä: niissä toistuvat vaikea lapsuus, auttavat enkelit, toivo, itsensä ja muiden rakastaminen ja luonnon suojeleminen.

Terhi Utriainen (2013, 49) katsoo naistenlehtien antavan näkyvyyttä ja luovan uusia tiloja uskonnolle. Samalla ne muuttavat lukijoiden käsityksiä uskonnollisesta toiminnasta ja uskonnosta ylipäänsä sekä jakavat tietyn normatiivisuuden, jossa oikea uskonto tai henkisyys mielletään suvaitsevaiseksi, moniarvoiseksi ja viisaaksi. Naistenlehdet eivät liitä enkeleitä vain vanhempien naisten uskonnollisuuteen, vaan ne ovat uskottavasti käsiteltävissä myös nuorille kaupunkilaisille suunnatuissa lehdissä (Utriainen 2015, 158-159). Naistenlehtien Byrneä koskevat artikkelit ovat sisällöltään hyvin toisteisia ja tarinat muovautuvat kiteytyessään tuotteen osaksi (Utriainen 2013, 44).

Vuonna 2011 Seura-lehti otsikoi: ”Enkelit auttavat. Hyljeksitystä lapsesta tuli menestyskirjailija ja enkeleiden sanansaattaja. Lorna Byrne kertoo, millaisia enkelit ovat” (Hongisto 2011). Otsikko kertoo tiivistetysti Byrneä käsittelevien artikkeleiden sisällön. Häntä kutsutaan ”enkeli-kuiskaajaksi” (Myllyoja 2011; Jännäri 2012), ”toivon lähettilääksi” (Haarala 2012), ”supertähdeksi” (Saari 2015) ja ”hyvien tunteiden tuojaksi” (Kiistala 2018). Hänen katolinen taustansa ei nouse esille artikkeleissa, jotka antavat Byrnestä ja tämän uskonnollisuudesta positiivisen mielikuvan. Tämä myönteinen nimeäminen luo yhtäältä uskottavuutta lukijoiden silmissä ja tuottaa symbolista pääomaa, joka erottaa Byrnen muista uushenkisyyden toimijoista ja toisaalta tekee hänet helposti muistettavaksi (Hero 2016, 78-79). Artikkeleiden kuvituksissa Byrne näytetään tukka auki, vaatimattomasti pukeutuneena mekkoon ja villatakkiin, kaulassa risti. Tämäkin luo kuvaa helposti lähestyttävästä ja luotettavasta henkilöstä.

Kaikki artikkelit eivät keskity Byrnen henkilökuvaan. Professori Juha Sihvola suhtautuu haastattelussa myönteisesti Byrnen tilaisuuksiin ja toteaa, että Suomessa ja muulla maailmassa on nähtävillä tarve uskonnolliseen kokemukseen (Hyväri 2011). Kauppalehti Option artikkelissa haastatellaan Byrnen lisäksi hänen agenttiaan, Jean Callahania, joka kertoo, miten monet hänen aiemmissa työpaikoissaan oppimat taidot, kuten markkinointi ja brändäys, ovat hyödynnettävissä myös kustannustoiminnassa (Jännäri 2012). Etelä-Saimaan Byrnestä kertova artikkeli pohtii, kuinka ”kirkko hukkasi enkelit” osana vuoden 1948 katekismusuudistusta. Artikkelisiin haastateltu kirjailija, teologi Esko Miettinen toteaa tästä seuranneen sen, että uusi hengellisyys on ohjautunut muualle, koska kirkko ei ole kyennyt 90-luvulla vastaamaan enkelikiinnostukseen. (Pullinen 2012.) Samalla artikkeli tuo esille Byrnen yhtenä vaihtoehtona enkelien ”uudelleen” löytämiseen.

Byrneen suhtaudutaan myös kriittisesti. Hän oli eräs vuoden 2011 kirjamessejen suosituimmista esiintyjistä, mikä sai toimittaja Suvi Aholan (2011) toteamaan, että naisten on nähtävästi mukavampi kuunnella Byrne enkelikertomuksia kuin kuulla vaihdevuosioireista tai syrjinnästä työelämässä. Hämeen Sanomat kysyy, onko Byrne huijari, lahjakas näyttelijä vai ihminen, jolla on selvänäkemisen lahja? (Viesti Suomen suojelusenkeliltä 2015). Byrne mainitaan lyhyesti vuonna 2018 artikkelissa, jossa arvioidaan bisnesenkeleitä, enkelipalvelujen tuottajia (Pallaste 2018). Byrne ei kuitenkaan antaudu kritiikille, vaan toteaa tietävänsä, että hänen mielenterveyttään epäillään nettipalstoilla ja hänen sanomaansa vähätellään (Harjumaa 2011). Tietyllä tavalla tämä puolustautumattomuus vakuuttaa lukijoita hänen kokemustensa aitoudesta ja luo luottamusta hänen tarinaansa (Hero 2016, 84).

Byrnen brändi rakentuu vahvasti toistuvien tarinoiden ja niistä muodostuvien myönteisten mielikuvien ympärille. Artikkelit lisäävät Byrnen tunnettavuutta Suomessa ja tätä kautta myös hänen sosiaalista pääomaansa ja legitimizeettiään. Kirjojen tavoin artikkelit luovat odotuksia ja houkuttelevat osallistumaan Byrnen tilaisuuksiin.

Byrnen puhetilaisuudet kutsuvat naisia

Lorna Byrne on vierailut Suomessa viisi kertaa: vuonna 2011 hän piti kaksi puhetilaisuutta, vuosina 2012 ja 2015 yhden tilaisuuden ja 2017 *Enkelten kosketus* -kiertueen, joka ulottui myös Helsingin ulkopuolelle. Vuoden 2020 maaliskuulle suunnitellut tilaisuudet peruttiin koronavirusepidemian takia. FreeFlowFactoryn tuottamat puhetilaisuudet ovat olleet erittäin suosittuja, ja niihin on liittynyt kirjakauppavierailuja kirjamyynnin lisäämiseksi. Tilaisuuksia varten

koulutetut vapaaehtoiset huolehtivat tilaisuuden järjestelyistä, tarkistavat lippuja, myyvät kirjoja ja kuljettavat mikrofoneja. Byrnen tilaisuudet ovat matalan kynnyksen tapahtumia, joihin osallistuminen ei poikkea teatterista tai konsertista käynnistä.

Tilaisuus tarvitsee yleisön. Vuoden 2011 tilaisuuteen Finlandia-talossa osallistui 1100 henkilöä, vuonna 2017 Paasitornin 800 henkilöä ja Jyväskylän Aaltosaliin 300 henkilöä. *Enkelit Suomessa 2011 ja -2015*-kyselyt kertovat osallistujien oleva yli 90-prosenttisesti naisia. He ovat taustaltaan keskiluokkaisia ja keski-ikäisiä evankelis-luterilaisen kirkon passiivia jäseniä, jotka identifioivat itsensä henkiseksi ihmisiksi. He olivat kokeilleet muutamia henkisiä palveluja, käyneet reikihoidossa tai selvänäkijällä ja harrastaneet meditaatiota tai joogaa.

Byrne ja tilaisuuden osallistujat muistuttavat olemukseltaan yllättävän paljon toisiaan (Kenttäpäiväkirja 7.11.2015). Markus Hero (2016, 86) toteaaakin, että mitä lähempänä palveluntuottajan olemus on kuluttajan olemusta, sitä enemmän se luo luottamusta ja mahdollistaa samaistumisen. Menestyksestään huolimatta Byrne on säilyttänyt ”tavallisuuteensa”: hän pukeutuu vaatimattomasti, puhe on harkitsevaa ja arkipäiväistä, ja siitä puuttuu kaikenlainen julistus tai hurmio. Tämä lieneekin eräänä syynä Byrnen uskottavuuteen ja on lisännyt hänen suosiotaan Suomessa: [Parasta tilaisuudessa oli] ”Lorna Byrnen vaatimaton olemus, joka jakoi toivoa ja lohtua ihmisille.” (173N, osastosihteeri).

Tilaisuuksien rakenne on säilynyt lähes samana eri vuosina. Tilaisuus alkaa haastattelijan Byrnelle esittämällä kysymyksillä, jotka käsittelevät Byrnen taustaa, enkelikokemuksia ja kirjoja. Välillä Byrne keskeyttää haastattelijan kuvataksaan yleisön jäsenen suojelusenkelin ja kertoakseen, kuinka enkelit häiritsevät häntä halutessaan tulla kuvatuiksi. Haastatteluosuutta seuraa kuulijoiden kysymykset, jotka vaihtelevat suuresti lähtien ihmisen vapaasta tahdosta, keskenmenosta, perheväkivallasta ja uudelleensyntymisestä aina pahan olemukseen, maailman tulevaisuuteen ja Euroopan pakolaiskriisiin. Byrnen vastaukset ovat diplomaattisia, hän korostaa suojelusenkelien läsnäoloa kaikissa tilanteissa. (Kenttäpäiväkirja 7.11.2015.)

Byrne päättää yhteisen osuuden arkkienkeli Mikaelin rukouksella, jonka hän kertoo saaneensa Jumalta. Tilaisuuden lopuksi halukkaat saavat Byrnen siunauksen, jota suurin osa jääkin odottamaan. Siunaukseen kuluu useita tunteja, mutta osallistujat odottavat kärsivällisesti.

Menen siunausoppaaksi, ihmiset kerääntyvät riviin, Lorna kulkee riviä ylös alas, ihmiset hiljenevät, kun lähestyvät ensimmäistä riviä. Siunattavat keskittyvät, posket punaisena, lähtevät miettivän näköisenä pois, osa hymyilee ja kiittää. Osa siunattavista näyttää vaikuttuneilta, jollain silmät kyynelissä. Lopuksi siunataan vapaaehtoiset. (Kenttäpäiväkirja 22.11.2017.)

Byrne pystyy luomaan vahvan tunnereaktion kuulijoissa, jotka samaistuvat hänen tarinaansa ja tuntevat saavansa tätä kautta lohtua myös omaan elämäänsä. Byrnen karisma näyttäytyy tässä yhteydessä, jossa kuulijat tuottavat sen yhdessä hänen kanssaan (Bourdieu 1991, 35). Osallistujat kokevat Byrnen siunauksen vahvasti: [Parasta tilaisuudessa oli] ”Lorna siunasi minut. Hänen läsnäolonsa kosketti minua. Tilaisuuden jälkeen oli rauhaista olo sisäisesti. Kylmiä väreitä kulki koko tilaisuuden ajan sisälläni”. (413N, lähihoitaja).

Vuonna 2017 uutta olivat tehtävät, joita Byrne pyytää osallistujia tekemään: keräämään työttömien enkeleiden salin katosta heittämiä sydämiä ja kuvittelemaan kävelyretkeä oman suojelusenkelin kanssa. Yhteinen tekeminen luo vuorovaikutusta ja yhdistää Byrneä ja osallistujia.

Ennen tilaisuutta Byrne signeeraa kirjojaan, jolloin osallistujilla on pieni hetki tavata Byrne henkilökohtaisesti ja saada selfie yhdessä Byrnen kanssa.

Keskeistä Byrnen sanomassa vuodesta toiseen ovat olleet enkeleiden kuvaaminen, kehoitus pyytää työttömiä enkeleitä apuun ongelmatilanteissa, itsen ja muiden rakastaminen, anteeksi-anto, luonnon tärkeys ja kuoleman jälkeinen paluu taivaaseen. Hän ei kerro uudelleensyntymisestä, vaikka kysyttäessä toteaa sen olevan mahdollista, mutta erittäin harvinaista. Byrnen sanomassa tuodaan esille henkilökohtainen suhde Jumalaan ja enkeleihin, mutta siitä puuttuvat täysin synnin ja kadotuksen kaltaiset käsitteet. Hänen pelastushyödykkeensä, enkelit, tuovat turvaa ja apua kaikissa tilanteissa.

Byrnen tilaisuuksiin osallistujia kutsuu osallistumisen matala kynnys, yhteisöllisyys ja enkelikuvaukset. Erityiset rituaalit kuten enkelimeditaatio ja siunaus, kuten myös selfien ottaminen luovat vuorovaikutusta ja yhdistävät Byrneä ja osallistujia. Byrnen karisma saa aikaan tunne-reaktion, jonka kautta kuulijat kokevat saavansa lohtua ja samalla Byrnen uskottavuus ja legitimeetti vahvistuvat.

Lumon ja yhteisöllisyyden jakaminen

Modernissa ja maallistuneessa yhteiskunnassa kansanomaisen enkeliuskon tarkasteluun soveltuvat myös lumon ja lumoamisen käsitteet (Partridge 2016, 315-333; Utriainen 2014, 34-42). Jane Bennett (2001, 4-5) määrittelee lumoutumisen yllättäväksi, yhtä aikaa miellyttäväksi ja pelottavaksi kohtaamiseksi odottamattoman kanssa, mistä seuraa kokonaisvaltaisuuden ja innostuksen tunne. Christopher Partridge (2004, 53) katsoo lumon kiinnostavan hyvin koulutettua keskiluokkaa. Hän liittää sen subjektiiviseen käänteeseen, jossa ulkoiset auktoriteetit menettävät merkityksensä ja ihmiset luovat henkisyytensä omien kokemusten, tunteiden ja mielipiteiden pohjalta (Partridge 2016, 318). Lumoaminen kattaa monenlaisia arkea rikastuttavia, enemmän tai vähemmän vakavia, ideoita, rituaaleja ja käytäntöjä, joista eräs esimerkki on näkymättömän todellisuuden kuvaaminen (Utriainen 2017, 253-254).

Byrne: ”Yritän löytää sanoja kuvatakseni enkeleitä. Pienen pojan enkeli on muo-
doltaan kuin mies, violettsiipinen enkeli laittaa käden pojan kasvojen eteen. Toi-
sen pojan enkelin värit ovat vihreän eri sävyjä, joita on vaikea kuvata. Enkeli pyö-
rittää käsiään pojan ympärillä, luo pientä tuulenvirettä. Enkelien viesti on, että
vanhempien tulee muistuttaa, että pojilla on suojelusenkeli, että he kuuntelisivat
niitä. Suojelusenkelit eivät kehoita tuhmuteen, eivät ole ilkeitä. Ja valvovat, että
pojilla on hauskaa.” (Kenttäpäiväkirja, 7.11.2015)

Byrnen kulttuurisen pääoman keskiössä ovat enkeleiden näkeminen ja niiden kuvaaminen. Byrnen tilaisuudessa lumo edellyttää aktiivisuutta kuulijoilta, mutta samalla myös antautu-
mista lumolle, jonka he jakavat Byrnen kuvatessa heille näkymättömiä, mahtavia ja värikkäitä
enkeleitä, ja heidän esittäessään kysymyksiä. Enkelikuvauksen merkitys syntyy yhdessä yleisön
kanssa. Kristinuskossa enkelit kuuluvat tuonpuoleiseen. Byrnen enkelikuvaukset yhdistävät
tuonpuoleisen ja tämänpuoleisen, naisten eletyn uskonnon. Byrne on välittäjä, kuvaaja ja sa-
nansaattaja, joka yhdistää kuuntelijat ja enkelit. Byrnen kulttuurinen pääoma siirtyy tilaisuus-
teen osallistuneille jaetuksi sosiaalseksi pääomaksi enkelikuvauksen ja lumon jakamisen
kautta. Byrnen tilaisuuksiin osallistuneista viidennes tuli yhdessä ystävän tai sukulaisen
kanssa, joten he jakavat muiden kuulijoiden kanssa saman kokemuksen, lumon ja yhteisöllisyy-
den.

Enkelit Suomessa –kyselyjen vastaajille tärkeintä tilaisuuksissa olivat Byrnen persoona, sanoma ja rituaalit (29 %), tilaisuudessa koettu rauha, lohtu ja energia (26 %), tilaisuuden yhteisöllisyys ja osallistujat (12 %). Enkelien ja niiden kuvaamisen merkitys oli yllättävän pieni (11 %) verrattuna tärkeimmiksi mainittuihin.

Myönteinen, valoisa ja rakastava energia, joka tilaisuudessa oli Lornan ja enkelien – osallistujienkin ansiosta (oikeastaan Luojamme ansiosta) – nosti omiakin energioitani ja mielialaani. Asiasisältö oli jo pitkälti tuttua ennestäänkin. (13N, käsityöläinen, yrittäjä)

Byrnen julkisuus rakentuu kirjojen, internetsivujen, lehtiartikkelien ja tilaisuuksien varaan. Anu Harju (2017, 87-88) määrittelee julkisuuden henkilön olevan kaikkien saatavilla olevan kulttuurisen tuotteen. Median tuottama julkkiskulttuuri ja kulutuskulttuuri kietoutuvat toisiinsa. Osallistuessaan populaarikulttuurin yhteisöihin ja tapahtumiin osallistuja saa tunteen ”osallisuudesta laajempaan kokonaisuuteen ja maailmaan kuulumisen”. Samalla hän on myös aktiivinen toimija, eikä vain sivustakatsoja.

Pohdintaa

Kirjat ja puhetilaisuudet ovat kasvattaneet Byrnen taloudellista pääomaa, jota hän on hyödynttänyt perustamalla vuonna 2015 hyväntekeväisyysjärjestön *Lorna Byrne Foundationin* tukemaan varattomia lapsia Irlannissa ja muualla maailmassa (<http://www.lorna-byrne.com/about-lorna/foundation>). Hyväntekeväisyys kasvattaa osaltaan Byrnen kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Vuonna 2019 Byrne perusti *The Seraph Foundationin*, jonka tavoitteena on rakentaa Thomastownissa sijaitsevaan Kilfane Houseen henkinen keskus, joka on avoin kaikille ihmisille heidän taustoistaan tai elämänkatsomuksestaan riippumatta (<https://lornabyrne.com/our-sanctuary/>). Kilfanen ympärille on kehittynyt jo uusia tuotteita, kuten retriitit ja talkooleirit talon ja sen ympäristön kunnostamiseksi (Kenttäpäiväkirja 6.6.2019). Ainakin jollain tasolla toiminnan organisoituminen vaikuttaa olevan meneillään.

Uushenkisen kentän rakenteet ja pääomien rakenteistuminen eivät noudata perinteistä uskonnollisen pääoman kolmijakoa (ruumiillinen, objektivoitunut ja institutionaalinen muoto), vaan sen toimintalogiikka perustuu toisenlaiseen legitimizeetin muotoutumiseen. Uushenkisyyden kentällä materiaalistien tai symbolisten hyödykkeiden oikeanlainen kuluttaminen ei ole tärkeää, vaan keskeiseksi nousevat kokemuksellisuus, kehoisuus ja tarinallisuus, oman itsen auktoriteetti ja valinta, mielikuvitus ja lumo, liikkuvuus ja hetkellisyys. Institutionaalisen uskonnon auktoriteetti pohjautuu asemaan organisaatiossa. Byrnen auktoriteetti muotoutuu suurelta osin karismasta ja kyvystä erottautua muiden, samantyyppisiä palveluja tarjoavien joukosta.

Uushenkisyyteen liittyvät liikkuvuus, moninaisuus ja yhdistely tavalla, jonka uskonnollisen maiseman muutos on tehnyt mahdolliseksi. Enkeliusko on naisten uskontoa uushenkisyyden ja uskonnon kentillä. Kansanuskon tavoin se on käytännöllistä, ei opillista. Enkelihahmo ankkuroituu traditioon, mutta se on muuntautumiskykyinen ja taipuisa, alati myönteinen hahmo, joka sopii nykyajan henkisyyskentän. Uushenkisten palvelujen käyttö ei edellytä jäsenyyttä tai pitkäaikaista sitoutumista, vaan se on tarvepohjaista ja tilannesidonnaista kuten Byrnen tilaisuudet.

Byrnen pääoma ja erottautuminen muista uushenkisyyden kentän toimijoista perustuu hänen tarinaansa lapsuudessa alkaneista enkelikokemuksista ja näiden kokemusten jakamiseen kirjoissa, sosiaalisessa mediassa ja puhetilaisuuksissa ja siihen, että lukijat ja kuulijat ainakin jollain tasolla hyväksyvät nämä kokemukset todeksi. Tässä vuorovaikutuksessa Byrne rakentaa legitimizeettään yhdessä seuraajiensa kanssa. Hänen legitimizeettinsä perustuu epämuodollisten verkostojen jäsenten jakamalle ja edelleen välittämälle hyväksynnälle.

Byrnen kulttuurinen pääoma ylittää katolisen uskonnon ja uushenkisyyden rajan ja toimii myös protestanttisessa kontekstissa. Byrnellä uskonnon ja uushenkisyyden kentät muodostavat jatkumon, ne leikkaavat toisiaan ja hän siirtää uskonnollista pääomaansa uushenkisyyden kentälle ja päinvastoin. Byrnen sanoma on muokkautunut toimivaksi ja uskottavaksi monilla kentillä, yhtäältä hän ei haasta liikaa katolista kirkkoa, ja toisaalta hän näyttää kutsuvan hyvin koulutettua keski-ikäistä suomalaista yleisöä. Suomessa hänet mielletään uushenkisyyden kentän toimijaksi.

Byrnen toiminnan kokonaisuudessa näyttäytyvät naisten uudet toimijapositionit. Byrne enkelinä ja kirjailijana on ehdoton tähti. Tuottajat mahdollistavat toiminnan päivittämällä internetsivuja ja järjestämällä puhetilaisuuksia. Kuluttajat, lukijat ja tilaisuuksiin osallistuvat, seuraavat Byrneä kirjojen, haastattelujen ja internetin kautta ja osallistuvat puhetilaisuuksiin ja retiriitteihin.

Byrnen tarinaa toistavat nettisivut, artikkelit ja kirjat ovat nykyajan yhteisöllisyyttä, joissa jaetaan ajatuksia, ideoita ja tarinoita ja luodaan uusia merkityksiä. Ajassa on kysyntää Byrnen tyyppiselle kristillistä ja uushenkistä yhdistävälle hahmolle. Byrnen puheen suvaitsevaisuus ja kaikki erilaiset näkemykset sisäänsä sulkevuus sopivat hyvin uushenkisyyden kentälle kaikkien "etsiessä omaa polkuaan". Byrne ei esitä yhtä mallia, millainen pitäisi olla tai mihin uskoa, vaan hän on kaikki hyväksyvä muistuttaen enkelin loputonta myönteisyyttä. Byrnen viestistä puuttuvat synnin tai helvetin uhka.

Byrnen toimijuus uushenkisyyden kentällä ylittää hänen taustansa vaatimattomuuden. Hänen dysleksiansa ja kehitystarinansa luovat uskottavuutta ja antavat samaistumispintaa arjen ongelmien kanssa painiville. Hänen pelastustuotteensa, enkelit, ovat ystäviä ja lohduttajia ja auttavat arjen ongelmissa, Tilaisuuksissa ja kirjoissa jaetaan yhteistä lumoa Byrnen kuvatessa mahtavia enkeleitä, jotka voidaan nähdä, kuulla, tuntea tai kuvitella. Byrne luo yhteisöllisyyttä ja jaettua sosiaalista pääomaa, ja tilaisuuksissa siunaus tuo mukaan myös ruumiillisuuden ulottuvuuden.

Artikkelissani olen tarkastellut Byrnen uskottavuuden ja legitimizeetin muotoutumista lähinnä uushenkisyyden kentällä, jolle hänen toimintansa Suomessa on keskittynyt. Keskeisinä ja toistuvina elementteinä Byrnen legitimaatioissa ovat tarinallisuus ja enkelit, samaistuttavuus, rituaalit ja tunteet sekä yhteisöllisyys ja lumo. Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että kaikki artikkelin kattamat Byrnen toiminnot, olivatpa ne sitten tietoisesti brändättyjä tai osa hänen henkilöhistoriansa tarinaa. palvelevat sangen yhteneväisesti hänen uskottavuutensa ja legitimizeettinsä rakentamista.

On mielenkiintoista seurata, kuinka kauan enkelihenkisyys Suomessa ja kansainvälisesti kasvaa, hiipuuko se vai muuttaako se muotoaan. Suomessa on mahdollista myös se, että evankelisluterilainen kirkko muuttaa näkemystään uushenkisyyden enkeleistä tai pyrkii kutomaan ne takaisin omaan tarinaansa.

Lähteet ja kirjallisuus

Tutkimusaineisto

Kyselyt:

Enkelit Suomessa 2011 -kysely (N263) Lorna Byrnen tilaisuus Helsingissä

Enkelit Suomessa 2015 -kysely (N189) Lorna Byrnen tilaisuus Helsingissä

Kenttämuistiinpanot

Kenttäpäiväkirja 29.10.2011 Helsinki, Lorna Byrnen puhetilaisuus

Kenttäpäiväkirja 22.11.2012 Helsinki, Lorna Byrnen puhetilaisuus

Kenttäpäiväkirja 7.11.2015 Helsinki, Lorna Byrnen puhetilaisuus

Kenttäpäiväkirja 18.11.2017 Helsinki, Lorna Byrnen puhetilaisuus

Kenttäpäiväkirja 19.11.2017 Helsinki, Lorna Byrnen työpaja

Kenttäpäiväkirja 22.11.2017 Jyväskylä, Lorna Byrnen puhetilaisuus

Kenttäpäiväkirja 3.-7.6.2019 Ballilogue, Irlanti, Lorna Byrne rettiitti

Byrne, Lorna

2009 *Enkeleitä hiuksissani*. Helsinki: Otava.

Byrne, Lorna

2011 *Portaat taivaaseen*. Otava: Helsinki.

Byrne, Lorna

2012 *Toivon viesti enkeleiltä*. Otava: Helsinki.

Byrne, Lorna

2014 *Taivaallinen rakkaus*. Otava: Helsinki.

Byrne, Lorna

2017 *Enkelten kosketus*. Otava: Helsinki.

Byrne, Lorna

2019 *Rukouksia sydäimestä*. Otava: Helsinki.

<https://lornabyrne.com/about-lorna-byrne/> Luettu 10.1.2020

<http://www.lornabyrne.com/?newsitem=why-i-am-voting-yes-to-marriage-equality>

Luettu 15.3.2016.

<http://www.lornabyrne.com/about-lorna/foundation/> Luettu 10.3.2016.

<https://lornabyrne.com/our-sanctuary/>) Luettu 11.1.2020.

<http://www.lornabyrne.com/?newsitem=a-letter-to-american-muslims>. Luettu 11.3.2018.

<https://lorna-byrne.de/index.php> Luettu 11.1.2020.

Byrneä käsittelevät artikkelit

Aalto, Marja

2012 Kirjailija Lorna Byrne - Suojelusenkeli ei jätä koskaan. *Kotilääkäri* 11/2012.

Ahlfors, Kitta

2015 Kirjailija Lorna Byrnen haastattelua seurasi joukko enkeleitä – ”Suojelusenkelisi on todella kaunis” 7.11.2015.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kirjailija-lorna-byrnen-mukaan-haastattelua-seurasi-joukko-enkeleita-suojelusenkelisi-on-todella-kaunis/5546400#gs.tultjx>.

Ahola, Suvi

2011 Kirjamesut on yhä naisten juttu. *Helsingin Sanomat* 29.10.2011.

Ahonen, Tuula-Maria

2014 Lorna Byrne liittyi roskaliikkeeseen. Enkelikirjailija Lorna Byrne liittyi mukaan Roska päivässä -liikkeeseen – ja kutsuu muitakin. *Ultra* 12/2014.

Degerman, Catarina

2017 Olen kiitollinen jokaisesta hetkestä. *Minä Olen* 4/2017.

Haarala, Paula

2012 Enkelit apuna arjessa. *Ilta-Sanomat* 21.9.2012.

Harjumaa, Marika

2011 Enkelin siivellä. Enkelikirjailija Lorna Byrne kävi Suomessa. Ja kas vain – näki enkeleitä Helsingissäkin. *Ilta-Sanomat Plus* 2.4.2011.

Hongisto, Sanna-Kaisa

2011 Enkelit auttavat. *Seura* 2011/18.

Horisontti

2017 Lorna Byrne: Näen jokaisen ihmisen suojelusenkelin. *Horisontti* 21.11.2017.

<https://areena.yle.fi/1-4612491> Luettu 6.12.2018.

Hyväri, Hanna

2011 Lohdun kaipuu. *Voi Hyvin* 2011/7.

Hällsten, Annika

2011 Pratar med änglar. *Huvudstadsbladet* 26.3.2011.

Hämeen Sanomat

2015 Viesti Suomen suojelusenkeliltä. *Hämeen Sanomat* 14.11.2015.

<https://www.hameensanomat.fi/uutiset/viesti-suomen-suojelusenkelilta-162935/>
Luettu 6.12.2018

Jantunen, Johanna

2017 Enkelikirjailija Lorna Byrne: ”Suojelusenkelit antavat meille jatkuvasti merkkejä itseltään” *Anna* 12.11.2017.

<https://anna.fi/ihmiset-ja-suhteet/julkaisut/enkelikirjailija-lorna-byrne-suojelusenkelit-antavat-meille-jatkuvasti-merkkeja-itsestaan> Luettu 6.12.2018.

Jännäri, Jenny

2012 Enkelikuiskaaja hänen agenttinsa. *Kauppalehti Optio* 2012/12.

Kiistala, Minna

2018 Suomalaiset osaavat kommunikoida enkelien kanssa. *Voi hyvin* 28.8.2018.

<https://www.terve.fi/artikkelit/kirjailija-ja-mystikko-lorna-byrne-suomalaiset-osaavat-kommunikoida-enkelien-kanssa> Luettu 17.1.2019.

Kirjailija Lorna Byrne — Suojelusenkeli ei jätä koskaan

2012 *Anna.fi*. 17.11.2012. <https://anna.fi/hyvinvointi/kirjailija-lorna-byrne-suojelusenkeli-ei-jata-koskaan> Luettu 17.1.2019.

Lehtola, Jorma

2011 Enkeli pyysi kertomaan. *Apu* 2011/39.

Moisio, Mikki

2011 Lorna Byrne. Enkelit auttavat meitä. *Eeva* 2011/5.

Myllyoja, Essi

2011 Enkelikuiskaaja. *Me Naiset* 17.3.2011.

Ora, Heljä

2012 Toivo tekee mahdollistamasta mahdollisen. Lorna Byrne Suomessa. *Ultra* 11/2012.

Ora, Heljä

2017 Tunne enkelin kosketus – Lorna Byrne jälleen Suomessa. *Ultra* 11/2017.

Pelttari, Tuula

2009 Enkelit on tarkoitettu nähtäviksi ja kuultaviksi – Lorna Byrne elää kahden maailman välillä. *Ultra* 11/2009

Pelttari, Tuula

2011 Taivaallisia tiedonjyviä -Lorna Byrne rakensi portaat taivaaseen. *Ultra* 4/2011.

Pelttari, Tuula

2012 Toivoa enkeleiltä. *Ultra* 9/2012.

Pelttari, Tuula

2017 Enkeleiden salaseurat – Lorna Byrnen uutuus vie enkelten maailmaan. *Ultra* 12/2017.

Pullinen, Sari

2012 Enkelikirjat lohduttavat kaikkialla. *Etelä-Saimaa* 29.9.2012.

Saari, Miia

2912 Enkeli saapuu Helsinkiin. *Anna* 2012/40.

<https://anna.fi/ihmiset-ja-suhteet/julkkkikset/enkeli-saapuu-helsinkiin>

Saari, Miia

2015 Kirjailija Lorna Byrne: "Enkelit kertoivat, että mieheni kuolee nuorena" 6.11.2015.

<https://anna.fi/ihmiset-ja-suhteet/julkkkikset/enkeli-saapuu-helsinkiin> Luettu

Kirjallisuus

Adler, Patricia A. & Peter Adler

1987 *Membership Roles in Field Research*. Qualitative Research Methods. Newbury Park, Calif; London: SAGE.

<https://doi.org/10.4135/9781412984973>

Bennett, Jane

2001 *The Enchantment of Modern Life: Attachments, Crossings, and Ethics* Princeton, NJ: Princeton University Press.

<https://doi.org/10.1515/9781400884537>

Bourdieu Pierre

2002 (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/CBO9780511812507>

Bourdieu, Pierre

1986 The forms of capital. - John G. Richardson (toim.), *Handbook of theory and research for the sociology of education*. 241-258. New York: Greenwood Press.

Bourdieu, Pierre

1987 Legitimation and Structured Interests in Weber's Sociology of Religion. – Scott Lash & Sam Whimster (toim.), *Max Weber: Rationality and Modernity*. London: Allen & Unwin.

Bourdieu, Pierre

1990 *The Logic of Practice*. Cambridge: Polity.

Bourdieu, Pierre

1991 Genesis and Structure of the Religious Field, *Comparative Social Research* Vol. 13: 1-44.

Bourdieu, Pierre

1998 *Järjen käytännöllisyys*. Tampere. Vastapaino.

Bourdieu, Pierre

2013 Symbolinen pääoma ja yhteiskuntaluokat. *Sosiologia*, 2/2013: 87-95.

Burger, Maya

2006 What Price Salvation? the Exchange of Salvation Goods between India and the West. *Social Compass* 53(1): 81-95.

<https://doi.org/10.1177/0037768606061579>

Chang, Heewon, Kathy-Ann C. Hernandez & Faith Wambura Ngunjiri

2013 *Collaborative Autoethnography. Developing Qualitative Inquiry*. Walnut Creek, Calif.: Left Coast Press.

Davies, Kerry & Paul Freathy

2014 Marketplace spirituality: Challenges for the new age retailer. *The Service Industries Journal* 34(15):1185-1198.

<https://doi.org/10.1080/02642069.2014.942650>

Draper, Scott & Joseph O Baker

2011 Angelic Belief as American Folk Religion. *Sociological Forum* 26: 623-643.

<https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2011.01265.x>

Dillon, Michele

2001 Pierre Bourdieu, Religion, and Cultural Production. *Cultural Studies/Critical Methodologies* Vol. 1:4: 411-429.

<https://doi.org/10.1177/153270860100100402>

Einstein, Mara

2011 The Evolution of Religious Branding. *Social Compass* 58(3): 331-338.

<https://doi.org/10.1177/0037768611412138>

Gardella, Peter

2007 *American angels: useful spirits in the material world*. Lawrence, KS: University Press of Kansas.

Gauthier, François

2014 Intimate circles and mass meetings. The social forms of event-structured religion in the era of globalized markets and hyper-mediatization. *Social Compass* Vol. 61(2): 261-271.

<https://doi.org/10.1177/0037768614524326>

Gauthier, François & Tuomas Martikainen

2013 *Religion in consumer society: brands, consumers, and markets*. Farnham: Ashgate.

Gilhus, Ingvild Sælid

2012 Angels in Norway: Religious Border-crossers and Border-markers. – Marion Bowman & Ülo Valk (toim.), *Vernacular religion in everyday life: Expressions of belief*, 230-245. Sheffield: Equinox.

Hammersley, Martyn & Paul Atkinson

2007 *Ethnography: Principles in Practice*. London: Taylor & Francis.

<https://doi.org/10.4324/9780203944769>

Harju, Anu A.

2017 Relationalinen minuussuhteiden verkossa: Toiveminän piirtyminen medioituneessa kultusyhteiskunnassa. Lektio. *Media & Viestintä* 40(3-4): 87-91.

Heelas, Paul & Linda Woodhead

2005 *The Spiritual Revolution: Why Religion Is Giving Way to Spirituality*. Malden, MA: Blackwell.

Hero, Markus

2016 The Marketing of Spiritual Services and the Role of the Religious Entrepreneur. – Jean-Claude Usunier & Jörg Stolz (toim.), *Religions as Brands: New Perspectives on the Marketization of Religion and Spirituality*, 75-87. London; New York: Routledge.

Hjarvard, Stig

2013 *The mediatization of society and culture*. New York: Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9780203155363>

Honkasalo, Marja-Liisa, Kaarina Koski, Kirsi Kanerva, Susanne Ådahl, Varpu Alasuutari, Jyrki Korkeila, Juuso Järvenpää, Tiina Mahlamäki & Riitta Jalonen

2017 *Mielen rajoilla: arjen kummat kokemukset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Huberman, Michael A. & Matthew B. Miles

2002. *The Qualitative Researcher's Companion*. Thousand Oaks, California; London: SAGE.

<https://doi.org/10.4135/9781412986274>

Hulkkonen, Katriina

2017 Kanavointi ja jakautunut yrittäjyys – New Age -henkisyiden ja yrittäjyyden yhdistämisen rajat ja mahdollisuudet. *Elore* 24: 1-20.

<https://doi.org/10.30666/elore.79277>

Huss, Boaz

2014 Spirituality: The Emergence of a New Cultural Category and its Challenge to the Religious and the Secular. *Journal of Contemporary Religion* 29:1: 47-60.

<https://doi.org/10.1080/13537903.2014.864803>

Hytönen, Maarit, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen & Hanna Salomäki (toim.),

2014 *Leikkauspintoja kirkon jäsenyyteen*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 35.

Jespers, Frans

2011 The Scientific Study of Religious and Secular Spiritualities. *Journal of Religion in Europe* 4 (2): 328-354.

<https://doi.org/10.1163/187489211X574409>

Jespers, Frans

2013 From New Age to New Spiritualities: Secular Sacralizations on the Borders of religion. - Ingvild Sælid Gilhus & Steven. J. Sutcliffe (toim.), *New Age Spirituality - Rethinking Religion*, 197-226. Durham: Acumen.

Jones, David Albert

2010. *Angel: a History*. Oxford: Oxford University Press.

Karjalainen, Mira

2018 Uushenkinen työ: Mindfulness jälkimaallistumisen, uusliberalismin ja työn hämärtyvien rajojen risteyksessä. *Elore* 25: 107-129.

<https://doi.org/10.30666/elore.72818>

Ketola, Kimmo

2003 Uusi kansanomaisen uskonnollisuus. – Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä & Kimmo Ketola, Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituohannella, 53-86. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Ketola, Kimmo

2011 Suomalaisten uskonnollisuus. – Kimmo Ketola, Kati Niemelä, Harri Palmu & Hanna Salomäki, (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä: uskonnollinen kasvatus, moraali, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*, 7-24. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampere.

Ketola, Kimmo

2016 Luterilainen uskon nykyajan Suomessa. – Kimmo Ketola, Maarit Hytönen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa (toim.), *Osallistuva luterilaisuus. suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuslaitoksen julkaisuja 125.47-87. Kuopio: Grano Oy. <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+-+Osallistuva+luterilaisuus/b3865512-dc7a-e179-6d0d-432449d7931c>

Ketola, Kimmo, Maarit Hytönen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa (toim.)

2016 *Osallistuva luterilaisuus. suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuslaitoksen julkaisuja 125. Kuopio: Grano Oy.

Ketola, Kimmo & Jussi Sohlberg

2012 Vaihtoehtoinen henkisyys Ultran lukijatutkimuksen valossa, *Ultra* 7-8/2012: 10-13,

Kurenlahti, Mikko & Arto O. Salonen:

2018 Rethinking Consumerism from the Perspective of Religion. *Sustainability* 2018, 10:1-18. <https://doi.org/10.3390/su10072454>

Kühle, Lene

2012 Bourdieu, religion and pluralistic societies. *Bulletin for the Study of Religion*. 41(1):11-21. <https://doi.org/10.1558/bsor.v41i1.003>

Kyyrö, Jere

2019 *Mannerheim ja muuttuvat tulkinnat*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Lewis, James R.

2003. *Legitimizing New Religions*. New Brunswick, N.J.: Rutgers: University Press.

Madsen, Ole Jacob

2018 *The Psychologization of Society. On the Unfolding of the Therapeutic in Norway*. Lontoo: Routledge.

Miettinen, Esko

2012 *Enkelit - taivaalliset auttajat*. Helsinki: Kirjapaja.

Mikkonen, Pauliina

2001 Uushenkisyys - New Age. Kristalleja ja Tarot-kortteja? – Jussi Niemelä (toim.), *Vanhat jumala, uudet tulkinnat. Näköaloja uusiin uskontoihin Suomessa*, 179-195. Helsingin yliopisto: Uskontotieteen laitos.

Moberg, Marcus & Kennet Granholm

2012 The Concept of Post-Secular and the Contemporary Nexus of Religion, Media, Popular Culture, and Consumer Culture. – Mika. Lassander, Peter Nynäs & Terhi Utriainen (toim.), *Post-secular society*, 95-127. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.

<https://doi.org/10.4324/9781315127095-5>

Nelson, Chad & Woods, Jr., Robert H.

2011 Content Analysis. – Steven Engler & Michael Stausberg (toim.), *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*, 109-120. London; New York: Routledge.

https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203154281.ch2_1

Noll, Stephen F.

1998 *Angels of Light, Powers of Darkness: Thinking Biblically about Angels, Satan & Principalities*. Downers Grove, IL.: InterVarsity Press.

Pallaste, Tuija

2018 Tuleva arkipiispa ei lupaa enkeleille lisää tilaa kirkossa, vaikka ne kiinnostavat suomalaisia yhä enemmän – ”Ei ihminen voi alkaa manipuloiden itse määritellä, miten enkelit toimivat”. *Helsingin Sanomat* 9.4.2018. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005634859.html> Luettu 19.11.2018.

Pallaste, Tuija

2018 Bisnesenkelit. *Helsingin Sanomat kuukausiliite* 4/2018.

Partridge, Christopher

2004 *The Re-Enchantment of the West*. Vol. 1 London: Continuum.

Partridge, Christopher

2016 Occulture and Everyday Enchantment. – James R. Lewis & Inga B. Tøllefsen (toim.), *The Oxford Handbook of New Religious Movements II*, 315–333. New York: Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190466176.013.23>

Prophet, Erin

2016 Charisma and Authority in New Religious Movements. – James R. Lewis & Inga B. Tøllefsen (toim.), *The Oxford Handbook of New Religious Movements II*, 36–49. New York: Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190466176.013.3>

Puustinen, Liina, Matti Rautaniemi & Lauha Halonen

2013 Enemmän kuin liikuntaa. Jooga kaupallisessa mediakulttuurissa, *Media & Viestintä* 36:2: 22-39.

<https://doi.org/10.23983/mv.62277>

Ramstadius, Nina

2017 Enkeli lensi ohi. Suomalaisia enkelikokemuksia. Helsinki: Gummerus.

Rancken, Jeena

2017 *Yliluonnollinen kokemus: tulkinta, merkitys ja vaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Rees, Valery

2013 *From Gabriel to Lucifer: A Cultural History of Angels*. London: I.B. Tauris.

Redden, Guy

2011 Religion, cultural studies and New Age sacralization of everyday life. *European Journal of Cultural Studies* 14(6): 649-66.

<https://doi.org/10.1177/1367549411419977>

Rey, Terry

2007 *Bourdieu on Religion. Imposing Faith and Legitimacy*. London: Equinox.

Rey, Terry

2018 Pierre Bourdieu and the Study of Religion: Recent Developments, Directions, and Departures. – Thomas Medvetz & Jeffrey J. Sallaz (toim.), *The Oxford Handbook of Pierre Bourdieu*, 299-326. New York, NY: Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199357192.013.13>

Salomäki, Hanna

2014 Kirkkoon sitoutumisen alueelliset erot – Maarit Hytönen, Kimmo Ketola, Veli-Matti Salminen & Hanna Salomäki *Leikkauspintoja kirkon jäsenyyteen*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 35, 5–39. <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+-+Leikkauspintoja+kirkon+j%C3%A4senyyteen/a8bc3277-bf3a-7667-f9b1-abc60c66abf8>

Luettu 18.10.2018.

Salmenniemi, Suvi, Johanna Nurmi & Joni Jaakola

2019 'Living on a razor blade' Work and alienation in the narratives of therapeutic engagements – Suvi Salmenniemi, Johanna Nurmi, Inna Perheentupa & Harley Bergroth (toim.), *Assembling Therapeutics Cultures, Politics and Materiality*, 155-171. London; Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9781351233392>

Seppälä, Olli

1995 *Näkymättömän hipaisu. Enkelit ennen ja nyt*. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Siltala, Markku

2019 *Jälleenkohtaamisia: Vainajakokemukset sekä niiden koetut vaikutukset käsityksiin elämästä ja kuolemasta*. Uskontotieteen väitöskirja. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.

Sohlberg, Jussi & Kimmo Ketola

2016 Uskonnolliset yhteisöt Suomessa – Kimmo Ketola, Maarit Hytönen, Veli-Matti Salminen, Jussi Sohlberg & Leena Sorsa *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Kirkon tutkimuslaitoksen julkaisuja 125, 14-46. Kuopio: Grano Oy.

<https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+-+Osallistuva+luterilaisuus/b3865512-dc7a-e179-6d0d-432449d7931c>

Sointu, Eeva & Linda Woodhead

2008 Spirituality, Gender, and Expressive Selfhood. *Journal for the Scientific Study of Religion* 47(2): 259-276.

<https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2008.00406.x>

Sutcliffe, Steven J. & Ingvild Sælid Gilhus

2013 Introduction: "All mixed up" – thinking about religion in relation to New Age Spiritualities – Steven J. Sutcliffe & Ingvild Sælid Gilhus (toim.), *New Age Spirituality: Rethinking Religion*, 1-16. Durham: Acumen.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi

2018 *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Uibu, Marko

2012 Creating Meanings and Supportive Networks on the Spiritual Internet Forum "The Nest of Angels". *Journal of Ethnology and Folkloristics* 6: 69-86.

Utriainen, Terhi

2013 Uskontotaidetta ja enkelinsiipiä: kaksi tapausta suomalaisissa naistenlehdissä, *Media & Viestintä* 36:2: 40-52.

<https://doi.org/10.23983/mv.62280>

Utriainen, Terhi

2014 Enkeliuskon lumo. – *Kiistelty usko. Kirkon tutkimuskeskuksen seminaari 10.3.2014*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 36: 34-42. <https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Kiistelty+usko+36.pdf/d907d054-bd81-da20-cb45-c4e0c4b21809>

Utriainen, Terhi

2015 Combining Christianity and New Age Spirituality: Angel religion in Finland. – James R. Lewis & Inga B. Tøllefsen (toim.), *Handbook of Nordic New Religions*, 158-172. Brill NV: Leiden. https://doi.org/10.1163/9789004292468_011

Utriainen, Terhi

2017 *Enkeleitä työpöydällä: Arjen ja lumon etnografiaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Utriainen, Terhi

2019 Modernin kansanuskon enkelit. - Pasi Enges & Kirsi Hänninen (toim.) *Hirvityksiä, haamuja ja henkioppaita. Kirjoituksia uskomusolennoista*, 172-197. Folkloristiikan julkaisuja 5: Turun yliopisto.

Walter, Tony

2011 Angels, not souls. Popular religion in the online mourning of British celebrity Jade Goody, *Religion* 41(1): 29-51.

<https://doi.org/10.1080/0048721X.2011.553138>

Woodhead, Linda

2007 Why so Many Women in Holistic Spirituality? A Puzzle Revisited – Kieran Flanagan & Peter C. Jupp (toim.), *A sociology of Spirituality*, 115-125. Aldershot: Ashgate.

Weber, Max

1964 (1947) *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: Oxford University Press.

Weber, Max & Shmuel Noah Eisenstadt (toim.)

1968 *Max Weber on Charisma and Institution Building: Selected Papers*. Chicago: University of Chicago Press

Woodhead, Linda

2008 Because I'm worth it: Religion and women's changing lives in the west – Kristin Aune, Sonya Sharma & Gisela Vincent (toim.), *Women and religion in the west: Challenging secularization*, 147-161. Aldershot: Ashgate.

Internetlähteet

FreeFlowFactory

FreeFlowFactory.com. Luettu 18.10.2018.

Jäsenennuste 2020-2040

2020 <https://www.kirkontilastot.fi/viz?id=146> Luettu 30.3.2020.

Kirkko on suuri työnantaja

2020 <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa/henkilosto#9c3af979> Luettu 15.1.2020.

Kirkon jäsenyys

2020 <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa/jasenet#e9e3cdd3>. Luettu 4.2.2020.

Kuula, Kari

2011 Mikkelinpäivä: Enkeleillä on kahdet kasvot. Kirkkovuositedote. <http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/20F97EDC1A8F71CFC225791000314D35?OpenDocument&lang=FI>

Luettu 18.12.2012.

Lehtinen, Anna

2014 Median kuvassa enkeleistä Jeesus jää sivurooliin. *Seurakuntalainen* 24.12.2014.

<https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/median-kuvassa-enkeleista-jeesus-jaa-sivurooliin/>

Luettu 15.1.2015.

Nuorten aikuisten suhde uskontoon muuttuu herkimmin.

2019 Raportti ISSP 2018 kyselystä” *Kirkon tutkimuskeskuksen 50-vuotisjuhlaseminaari* 13.3.2019. <https://evl.fi/kirkontutkimuskeskus/blogit/ktk-50-vuotta-2019> Luettu 15.3.2019.

Otava

<https://otavakonserni.fi/> Luettu 14.2.2020.

Riekkinen, Ville

2014 Mikkelinpäivä - lasten ja enkeleiden päivä. <http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/0/FBC676C93AA90AEDC2257D5E001C5C07?opendocument&lang=FI> Luettu 6.10.2014.

Seurakunta tuo enkelit katukuvaan joulunajaksi.

2019 Malmin seurakunta 16.12.2019 <https://www.helsinginseurakunnat.fi/puistolan-kirkko/uutiset/seurakuntatuoenkelitkatukuvaanjoulunajaksi> Luettu 21.1.2020.

Valtionkirkko ja kansankirkko

<https://evl.fi/tietoa-kirkosta/kirkko-ja-yhteiskunta/valtionkirkko-ja-kansan-kirkko#9c3af979> Luettu 15.1.2020.

Virtue, Doreen

<http://doreenvirtue.com/2018/08/08/an-update-on-doreens-changes/> Luettu 17.12.2018.

Painamattomat lähteet

Kirkkomonitor-kysely

2007 Onko enkeleitä olemassa? https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD2833?study_language=fi Luettu 15.12.2016.

Mikkola, Elisa

2014 APU ON AINA LÄHELLÄ – Lorna Byrnen tilaisuuteen osallistuneiden enkelinäkemuksista ja henkisyydestä. Uskontotieteen pro gradu-työ. Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta.